

Jaani kirik

Kirik kannab apostel Johannese nime. 1779. aastal otsustati puust kiriku asemele ehitada uus kivist kirik. Nurgakivi pandi 31. mail 1787. Seejärel ehitati kirikut üle kahe aasta, kuid katuse alla viidud hoone torni osa ehitus jäi rahapuudusel seisma ligi veerand sajandiks. Ehitus viidi lõpule vahepeal kogutud rahaga, millele keiser Aleksander I poolt 5000 rubla lisaks annetati ja kirik õnnistati 3. septembril 1816.

Jaani kirik on ainus ovaalse põhiplaaniga sakraalehitis Eestis. Riia arhitekti Christoph Haberlandi (1750-1803) poolt projekteeritud kirikul on nii baroki kui varaklassitsismi elemente olles ühelt stiililt teisele ülemineku vormide heaks esindajaks. Baroki traditsioone järgib lisaks ovaalsele põhiplaanile ka raske murdkelvkatus ning liigendamata saalruum. Detailid on klassitsistlikud. Suurepärase portikus külgfassaadil meenutab XVIII sajandi elamuid. Tähelepanuväärne on saali hea akustika. Orel valmistas Fr.Ladegast Leipzigi lähedalt 1867. aastal. Orel on ainus omataoline mängukorras pill Eestis. Kiriku kohtade arv on 800, pindala 610 m², saali kõrgus 9 m, torni kõrgus 40 m.

Sakslastest ja lätlastest koosneva Jaani koguduse kõrvale loodi rahvusliku liikumise käigus 1880. aastal eestlaste Peetri abikogudus. 25. oktoobril 1908 tunnistati kogudus iseseisvaks.

Jaani kirikus on pastorina tegutsenud tuntud rahvusliku liikumise tegelased Rudolf Kallas (1884-1887), Paul Undritz (1891-1897) ning lühikest aega Villem Reiman (1890-1891).

Valga vabastamise 15. aastapäeval, 1. veebruaril 1934 paigaldati Jaani kiriku seinale mälestustahvel Eesti Vabadussõjas Lõunarindel langenud Soome Põhja Poegadele. Üle 3 m kõrge mustast graniidist tahvel valmistati Soomes. Matiks lihvitud nimeplaadil oli ligi 200 langenu nimed. Tahvlist kahel pool asus kaks tahutud sammast, mustast graniidist kolonni. Kummagi otsas olev lühike mõõk sümboliseeris lääne võitlust ida hulkade vastu. Ülal kivis kilbi peal oli Põhja Poegade rügemendi jääkaru märk. 1940. aastal kivi lõhuti kirkadega kommunistide käsul. Aastakümneid tähistas tema asupaika kaks avamisel istutatud püramiidtammepeud. 31. jaanuaril 1999. aastal, seoses Paju lahingu 80. aastapäevaga, toimus mälestustahvli taasavamine. Tahvel on välja raiutud Tartus. Annetusi nii inimestelt kui valdadelt kogus Ylistaro vald eesotsas Ossi Saloga.